

УДК 378.124.7:378.147.88

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2019.34.10583>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Наталія Мачинська, Світлана Кость

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, 79005
nataliya.machynska@lnu.edu.ua, svitlana.kost@lnu.edu.ua*

Проаналізовано практичний аспект особливостей підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня педагогічного профілю до професійної діяльності на основі дослідження здобутків педагогів-практиків різних закладів вищої освіти України. Зазначено, що під час практичної підготовки магістранти працюють над розвитком індивідуальних, фахових, творчих здібностей як майбутніх фахівців; показано, що практика магістрантів складається з трьох етапів: початкового, під час якого магістранти знайомляться з метою і змістом практики, індивідуальними завданнями та формами звітності, зразками та вимогами щодо оформлення звітної документації; особливостями освітнього процесу у закладі вищої освіти, планом роботи кафедри тощо; основного, який поєднує навчально-методичну, організаційно-виховну та науково-дослідну роботу магістрантів, та завершального, на якому магістранти узагальнюють результати асистентської практики та оформляють звітну документацію.

Ключові слова: педагогічна (асистентська) практика, магістрант, освітній процес, професійна підготовка, професійна діяльність, педагог.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси глобалізації та активного інтеграційного курсу України в європейську площину сприяють якісним економічним змінам та реформам усіх галузей життєдіяльності, зокрема освітньої, адже входження до європейського освітнього середовища передбачає якісно нові вимоги до фахового і кваліфікаційного рівнів педагога закладів вищої освіти. Реакцією на ці вимоги та стандарти є удосконалення й оновлення освітнього процесу для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня. Відповідно до ст. 43 Закону України “Про вищу освіту” [1], Національною доктриною розвитку освіти України в XXI ст., галузевими стандартами вищої освіти України визначено, що важливе місце в системі професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації посідає практична підготовка, одним із різновидів якої є педагогічна (асистентська) практика

студентів магістратури, вибір майбутньої професії яких пов'язаний з науково-педагогічною сферою.

Освітня підготовка магістра педагогічної освіти відбувається за навчальними планами закладу вищої освіти і програмами, що спрямовані на формування особистості, яка здатна творчо та професійно вирішувати освітні та виховні завдання в умовах української державності та національної системи освіти, і забезпечують сучасний високий рівень набутої кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання заданої проблеми. Нормативно-правову базу дослідження становлять Закон України “Про освіту”, Закон України “Про вищу освіту”, Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів, у яких закріплено інституційні та концептуальні положення щодо організації та проведення практичної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня; Пожидаєва О. провела аналіз особливостей практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України [3]; Фенцик О. уклала методичні рекомендації до організації та проведення педагогічної (асистентської) практики для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 013 Початкова освіта [5].

Мета статті – аналіз практичного аспекту особливостей підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня педагогічного профілю до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з навчальними планами закладу вищої освіти та “Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів” [4], затвердженого Міністерством освіти і науки України № 351 від 20 грудня 1994 р.: педагогічну практику вважають обов'язковою складовою частиною професійної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня; педагогічну (асистентську) практику проводять на п'ятому або шостому курсі денної та заочної форм навчання відповідно до навчальних планів; кожний здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня розробляє індивідуальну програму (план) проходження практики відповідно до її загальних положень та завдань, яку схвалюють керівник магістерської роботи та керівник практики; базами проходження педагогічної практики здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, відповідно, профільна кафедра. В окремих випадках здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня для проходження практики можна скерувати і в інші навчальні підрозділи (наприклад, коледжі), у яких викладають відповідні дисципліни спеціалізації і готують фахівців за бакалаврською програмою. Здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня заочної форми навчання проходять практику

за місцем праці, якщо це навчальний заклад відповідного профілю, або у закладі вищої освіти на кафедрі, за якою закріплені [2].

Під час практики здобувачі вищої освіти магістерського рівня працюють над розвитком власне індивідуальних, фахових, творчих здібностей як майбутніх фахівців, а також сприяють розвитку свого особистісного та морально-етичного потенціалу. У Львівському національному університеті імені Івана Франка перед магістрантами – майбутніми педагогами – стоять такі головні завдання практики: поглиблення і розширення набутих теоретичних знань із психолого-педагогічних дисциплін, застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час педагогічної (асистентської) практики; формування у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня психолого-педагогічних та методичних умінь викладати відповідні навчальні дисципліни у системі вищої школи; вироблення умінь організовувати основні форми навчання у вищій школі, застосовувати сучасні технології й методики навчання; формування умінь професійного та педагогічного спілкування з аудиторією здобувачів вищої освіти; формування та розвиток у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня досвіду роботи науково-педагогічного працівника, морально-етичних якостей науково-педагогічного працівника вищої школи, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби у самоосвіті та самовихованні [2].

Пожидаєва О., вивчаючи особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у різних закладах вищої освіти України, зазначає, що її (практичну підготовку. – *Авт.*) проводять за дотримання відповідних принципів. Узагальнюючи різні підходи, науковець робить висновок, що процес практичної підготовки студентів буде ефективним за дотримання таких принципів: 1) взаємозв'язку теоретичного навчання і практики, що передбачає застосування теоретичних знань на практиці, усвідомлення їх значущості для успішної професійної діяльності; 2) наступності, що забезпечує змістовий зв'язок усіх видів практики; 3) послідовності, що передбачає поступове ускладнення завдань різних видів практики, розширення спектра соціальних ролей і видів діяльності, збільшення обсягу й ускладнення змісту діяльності; 4) поліфункціональності – одночасне виконання під час практики професійних функцій й оволодіння різними професійними ролями; 5) перспективності – передбачення розвитку подій їх перспективного виконання; 6) вільного вибору – урахування індивідуальних особливостей, інтересів, потреб студентів (вибір місця проходження практики, визначення головних завдань у межах загальних задач практики, тематики практичної та науково-дослідної роботи); 7) співробітництва – створення під час практики таких умов, за яких відносини між студентом і керівником практики будуються на пріоритеті довіри і партнерства [3, с. 94].

На кафедрі початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка для успішного виконання завдань педагогічної (асистентської) практики для здобувачів вищої освіти розроблено програму (план) педагогічної практики, яка передбачає: ознайомлення з плануванням та організацією освітнього, науково-методичного та виховного процесу на кафедрі (факультеті); відвідування лекційних, семінарських (практичних) занять керівника магістерської роботи чи інших науково-педагогічних працівників кафедри початкової та дошкільної освіти, які викладають дисципліни психолого-педагогічного циклу та методик проведення навчальних занять; обговорення і письмовий аналіз відвіданих лекційного та семінарського (практичного) заняття; підготовка графіка проведення залікових занять та інформування керівників практики про дату, час і місце їх проведення; підготовка конспекту семінарського (практичного) заняття; проведення залікового семінарського (практичного) заняття; виконання індивідуального науково-дослідного завдання (стан і рівень виконання магістерської роботи: затвердження й обґрунтування актуальності обраної теми, аналіз опрацьованої наукової літератури; повнота та якісний рівень написання частин магістерської роботи); участь у позанавчальних заходах кафедри (факультету), що проводяться у період практики [2].

Щодо організації педагогічної практики у закладах вищої освіти Фенцик О. наголошує на тому, що практика магістрантів складається з трьох етапів: перший – початковий, під час якого магістранти знайомляться з метою і змістом практики, індивідуальними завданнями та формами звітності; зразками та вимогами щодо оформлення звітної документації; особливостями освітнього процесу у закладі вищої освіти, з планом роботи кафедри тощо; другий – основний – поєднує навчально-методичну, організаційно-виховну та науково-дослідну роботу магістрантів. На третьому – завершальному – студенти узагальнюють результати асистентської практики та оформляють звітну документацію, яку захищають на підсумковій конференції [5].

Зважаючи на те, що під час педагогічної (асистентської) практики магістранти отримують можливість набувати практичні навички проведення семінарських занять, удосконалювати особистий стиль викладання, розроблено методичні вказівки до підготовки і проведення семінарських занять.

Семінарські заняття є ефективною формою організації навчальних занять, з якими органічно поєднуються лекції. Семінар (від лат. “*seminarium*” – розсадник, у перен. знач. – школа) – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні здобувачами вищої освіти окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням

навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень (усних чи письмових) тощо.

Головними дидактичними цілями проведення семінарського заняття є: забезпечення педагогічних умов для поглиблення і закріплення знань з основ заданого курсу, набутих під час лекцій та в процесі вивчення навчальної інформації, яку виносять на самостійне опрацювання; спонукання здобувачів вищої освіти до колективного творчого обговорення найскладніших питань навчального курсу, а також до самостійного вивчення наукової та методичної літератури; ознайомлення здобувачів вищої освіти з методами аналізу фактів, які розглядають на занятті; формування вміння і навичок займатися різними видами майбутньої професійної діяльності.

Семінарські заняття виконують такі основні функції: навчальну (поглиблення, конкретизація, систематизація знань, засвоєних під час лекційних занять та в процесі самостійної підготовки до заняття); розвивальну (розвиток логічного мислення здобувачів вищої освіти, набуття умінь працювати з різними науковими джерелами, формування умінь та навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо); виховну (патріотичне виховання, виховання культури мовлення і мислення, прищеплення цікавості до вивчення конкретної дисципліни та до фаху загалом, формування потреби здорового способу життя тощо); діагностично-корекційну (контроль за якістю засвоєння навчального матеріалу, виявлення прогалин та їх подолання) [2].

Висновки. Отже, під час проходження педагогічної практики відбувається особистісна адаптація магістранта до обраного фаху, ознайомлення з видами та формами роботи педагога закладу вищої освіти, формування навичок педагогічного спілкування, вироблення особистого педагогічного стилю під час відвідувань занять та самостійного проведення семінарського заняття. Педагогічна (асистентська) практика має потенціал стимулювати магістрантів до визначення перспектив подальшого професійного розвитку, а набуті компетентності практиканти-педагоги матимуть можливість використати у майбутній фаховій діяльності.

Педагогічна (асистентська) практика здобувачів освіти другого (магістерського) рівня педагогічного профілю має сприяти процесам самовдосконалення особистості майбутнього педагога, що відбуваються насамперед завдяки створенню відповідних умов для вияву креативної, самостійної, творчої активності магістрантів, формування їх готовності до самовдосконалення, самоосвіти та самовиховання.

Невивченими залишаються проблеми формування психологічної готовності магістрантів до роботи у закладах вищої освіти, що й визначає подальший напрям нашого наукового пошуку.

1. Закон України “Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Мачинська Н. І. Програма педагогічної (асистентської) практики здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня та методичні вказівки [Електронний ресурс] / Н. І. Мачинська, С. П. Кость. – Режим доступу : <http://pedagogy.lnu.edu.ua/academics/master>
3. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України / О. В. Пожидаєва // Науковий часопис : зб. ст. – 2010. – № 11. – Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – С. 92–101.
4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
5. Фенцик О. М. Асистентська практика: методичні рекомендації до організації та проведення практики для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 013 Початкова освіта / О. М. Фенцик. – Мукачево : МДУ, 2016. – 37 с.

*Стаття: надійшла до редколегії 29.08.2019
доопрацьована 11.09.2019
прийнята до друку 05.10.2019*

**PECULIARITIES OF PREPARING THE SECOND HIGHER EDUCATION
(MASTER’S LEVEL) APPLICANTS OF PEDAGOGICAL PROFILE
FOR PROFESSIONAL ACTIVITY: PRACTICAL ASPECT**

Nataliya Machynska, Svitlana Kost

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005
nataliya.machynska@lnu.edu.ua, svitlana.kost@lnu.edu.ua*

The article analyses the practical aspect of the peculiarities of preparing the second higher education (master’s level) applicants of pedagogical profile for professional activity on the basis of studying the achievements of teachers-practitioners of different higher education institutions of Ukraine. It notes that in the course of practical training master students work on the development of individual, professional, creative abilities as future specialists; it shows that the practice of master students consists of three stages: the initial, during which the undergraduates are introduced to the purpose and content of the practice, individual tasks and forms of reporting, samples and requirements for preparation of reporting documents, learn the features of the educational process in the institution of

higher education, the plan of work of the department, etc.; the main one, which combines educational-methodical, organizational-educational and research work of the undergraduates, and the final one, at which the undergraduates summarize the results of the teaching practice and draw up the accounting documentation.

The article shows that the process of students' practical training will be effective in observing the following principles: the interrelation of theoretical learning and practice; continuity; sequences; polyfunctionality; prospects; free choice; cooperation.

The authors focus on the content of methodological recommendations for the organization and conduct of seminars, identify the main functions (training: deepening, concretization, systematization of knowledge learned at lectures and in the process of independent preparation for the class; developmental: development of logical thinking of higher education applicants, acquisition of skills to work with various scientific sources; educational: patriotic education, education of culture of speech and thinking, instilling an interest for the study of a particular discipline and for the profession in general, the formation of the need for a healthy lifestyle; diagnostic and corrective: control over the quality of assimilation of educational material, detection of gaps and their overcoming).

Key words: pedagogical (assistant) training practice, Master student (undergraduate), educational process, vocational training, professional activity, teacher.